

ULUSLARARASI KÜLTÜREL TURİZM TÜZÜĞÜ

Kültürel miras değeri taşıyan alanlarda turizm yönetimi , 1999

ICOMOS tarafından Ekim 1999'da Meksika'da yapılan 12. Genel Kurulda kabul edilmiştir.

GİRİŞ

Tüzüğün özellikleri

En geniş anlamıyla, doğal ve kültürel miras tüm insanlara aittir. Onun evrensel değerlerini anlamak, takdir etmek ve korumak her bireyin hak ve sorumluluğudur.

Miras doğal ve kültürel çevreyi kapsayan geniş bir kavramdır. Peyzajlar, tarihi alanlar, sitler ve yapıları çevrelerin yanı sıra, biyolojik çeşitlilik, koleksiyonlar, geçmişte kalan ve süregelen kültürel uygulamalar, bilgi ve yaşam deneyimlerini içine alır. Çeşitli ulusal, bölgesel, yerli ve yerel kimliklerin esasını oluşturan, uzun tarihi gelişim süreçlerini anlatır, kaydeder; çağdaş yaşamın bütünleyici bir parçasıdır. Büyüme ve değişim için dinamik bir referans noktası, olumlu bir araçtır. Her yerin ve topluluğun kültür mirası ve ortak belleği , günümüz ve gelecekteki gelişmeler için önemli bir temel oluşturan, yeri doldurulamaz bir hazinedir.

Küreselleşmenin arttığı bir dönemde kültür mirasının ve kültürel çeşitliliğin korunması, konservasyonu, yorumu ve sunumu toplumlar için önemli bir mücadele konusudur. Kültür mirasının uluslararası kabul gören standartlara göre ve uygun bir biçimde korunması ve yönetimi, genellikle konuyla ilgili bir kurumun, topluluğun veya uzman grubun sorumluluğundadır.

Kültür mirasının yönetiminde önemli bir hedef kültür mirasının önemini ve niçin korunması gerektiğini ev sahibi topluluğa ve ziyaretçilere açıklamaktır. Kültür mirasına mantıklı, iyi yönetilen, fiziksel, entellektüel ve/veya duygusal erişim ile kültürel gelişim hem bir hak, hem bir ayrıcalıktır. Kültür mirasına erişim, beraberinde bugünkü ev sahibi topluluğun, yerli koruyucular veya tarihi sahiplerinin kültür değerlerine, çıkarlarına ve yasal haklarına, o kültür mirasının geliştiği peyzaj ve kökenini oluşturan kültürlere saygı gösterilmesini gerektirir.

Turizm ve kültürel miras arasındaki dinamik etkileşim

İç ve uluslararası turizm, başka toplumların yalnız geçmişten kalan izleri ile ilgili değil, günümüz yaşamı hakkında da sunduğu özel deneyimle, kültürel alışverişin başta gelen araçlarından biri olmayı sürdürmektedir. Turizm, giderek artan bir şekilde, doğal ve kültürel mirasın korunması için olumlu bir güç olarak değerlendirilmektedir. Turizm

kültür mirasının ekonomik yönlerini yakalayabilir ve kaynak yaratarak, halkı eğiterek, politikayı etkileyerek, bunları koruma yönünde kullanılabilir hale getirebilir. Birçok ulusal ve bölgesel ekonominin temel bileşeni olan turizm, iyi yönetildiğinde gelişme için önemli bir etken olabilir.

Turizmin kendisi politik, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitimsel, biofiziksel, ekolojik ve estetik boyutlarıyla giderek karmaşıklaşan bir olgu haline gelmiştir. Ziyaretçilerle ev sahibi veya yerel toplulukların çatışma yaratabilecek beklenti ve hayalleri arasında yararlı bir etkileşim kurabilmenin zorlukları vardır ancak fırsatlar da yakalanabilir.

Doğal ve kültürel miras, kültürel çeşitlilik ve yaşayan kültürler turizm açısından büyük çekim gücüne sahiptirler. Aşırıya kaçan veya kötü yönetilen turizm ve turizme bağlı yapılaşma, kültürel mirasın özgün yapısını, bütünlüğünü ve önemli özelliklerini tehdit edebilir. İstenmeyen değişimler sonucu, yerin ekolojik düzeni, ev sahibi topluluğun kültür ve yaşam üsluplarının yanı sıra, ziyaretçinin yer ile ilgili deneyimi de değer yitirebilir.

Turizm ev sahibi topluluğa yararlar sağlamalı, onlara kültür miraslarını ve kültürel geleneklerini korumaları ve sürdürmeleri için olanaklar sunmalı; onları bu yolda heveslendirmelidir. Sürdürülebilir bir turizm endüstrisi kurmak ve kültürel kaynakların gelecek kuşaklar için korunmasını daha iyi bir düzeye yükseltmek için, yerel ve/ veya yerli topluluk temsilcileri, korumacılar, turizm operatörleri, mülk sahipleri, karar vericiler, ulusal gelişme planları hazırlayanlar ve alan yöneticilerinin katılım ve işbirliğini sağlamak gereklidir.

Bu tüzüğü hazırlayan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS, diğer uluslararası kuruluşlar ve turizm endüstrisi kendilerini bu sorunu çözme yoluna adanmışlardır.

Tüzüğün hedefleri

Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü'nün hedefleri şöyle sıralanabilir:

- Kültür mirası koruma ve yönetimiyle ilgili olanların kültür mirasının önemini ev sahibi topluluğa ve ziyaretçilere aktarmalarını kolaylaştırmak ve teşvik etmek.
- Turizm endüstrisinin turizmi kültür mirasını ve ev sahibi toplulukların yaşayan kültürlerine saygı gösterecek ve onları daha iyi duruma getirecek şekilde geliştirme ve yönetmesi yönünde kolaylık sağlamak ve destek vermek.
- Korumacı tarafla, turizm endüstrisi arasında kültür mirası alanlarının, koleksiyonların, yaşayan kültürlerin önemi ve kırılgan yapısı için sürdürülebilir bir gelecek kurma gereği konusunda bir diyalog kurulmasını kolaylaştırmak ve desteklemek.

- Plan ve politikaları tanımlayanların kültür mirası alanlarının korunması, konservasyonu bağlamında, sunum, yorum ve kültürel etkinliklerle ilgili ayrıntılı, tanımlanabilir hedefler ve stratejiler geliştirmelerini teşvik etmek.

Ayrıca,

- Tüzük ICOMOS, diğer uluslararası kuruluşlar ve turizm endüstrisi tarafından kültür mirası yönetimi ve korunması konusunun bütünlüğü konusunda daha kapsamlı girişimlerde bulunulmasını desteklemektedir.
- Tüzük hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, ilgili kesimlerin, sorumluların ve görevlilerin, zaman zaman çıkarları çatışsa da, bir araya gelmelerini desteklemektedir.
- Tüzük ilgili taraflarca ayrıntılı yol gösterici yönergeler hazırlanarak, ilkelerin belirli kurum ve toplulukların özel durumlarına veya koşullarına uyarlanmasının kolaylaştırılmasını desteklemektedir.

KÜLTÜREL TURİZM TÜZÜĞÜNÜN İLKELERİ

İlke 1

İç ve uluslararası turizm kültürel alışveriş konusundaki önde gelen araçlardan biri olduğuna göre, koruma ev sahibi topluluğa ve ziyaretçilere yerel kültürel mirasla doğrudan temas kurmaları ve onu anlamaları için iyi yönetilen fırsatlar sunmalıdır.

1.1 Doğal ve kültürel miras, tarihi gelişimin hikayesini anlatan, somut ve tinsel bir kaynaktır. Çağdaş yaşamda önemli bir yeri vardır ve fiziksel, entellektüel ve duygusal olarak geniş kitlelerin erişimine açık olmalıdır. Kültür mirasın yerel halk ve ziyaretçiler tarafından anlaşılmasını ve takdir edilmesini kolaylaştıracak, fiziksel özelliklerinin, soyut yönlerinin, çağdaş kültürel anlatımların ve genel çerçevenin korunması ve yaşatılmasına yönelik programlar adil ve halkın ödeme gücüne uygun olmalıdır.

1.2 Doğal ve kültürel mirasın önemi, özelliklerine bağlı olarak farklılaşır; kimi alan evrensel düzeyde, kimi ulusal, bölgesel ve yerel değerdedir. Bu önem yerel halka ve ziyaretçilere çağdaş eğitim, medya, teknolojiyen yararlanarak, uygun ve ulaşılabilir, heyecan verici programlarla, tarihi, çevresel ve kültürel bilginin kişisel yorumuyla sunulmalıdır.

1.3 Yorum ve sunum programları, doğal ve kültürel mirasın uzun süre yaşamasını sağlayacak üst düzey bilinçlenmenin ve desteğin oluşmasını kolaylaştırmalı ve cesaretlendirmelidir.

1.4 Yorum programları kültür mirası alanlarının, geleneklerin ve kültürel alışkanlıkların alanın ve ev sahibi halkın geçmişinde ve bugünkü yaşamındaki önemini, kültürel ve dil yönünden farklılık gösteren azınlık gruplarını da kapsayacak şekilde ele almalıdır. Ziyaretçi belirli bir kültür mirasına yüklenen değişik kültürel değerler konusunda bilgilendirilmelidir.

İlke 2

Kültür Mirası Alanları ile turizm arasındaki ilişki dinamiktir ve çatışan değerler söz konusu olabilir. Bu ilişki günümüz ve gelecek kuşaklar için sürdürülebilir bir biçimde yönetilmelidir.

2.1 Kültürel çeşitlilik ve sosyal gelişim için önemli bir temel oluşturan kültürel miras alanları, herkes için değerlidir. Yaşayan kültürlerin, kültürel alanların, koleksiyonların fiziksel ve ekolojik bütünlüklerinin, çevresel çerçevelerinin uzun erimli korunması ve yaşatılması, sosyal, ekonomik, politik, yasal, kültürel ve turizm gelişim politikalarının temel bileşenlerinden olmalıdır.

2.2 Kültür mirası kaynakları veya değerleri ile turizm arasındaki ilişki dinamiktir; sürekli değişirken, fırsatların yanı sıra riskler ve çatışma yaratır. Turizm projeleri, etkinlikleri ve gelişmeleri olumlu sonuçlar vermeli; ziyaretçinin gereksinim ve istekleri karşılanırken, kültür mirası ve yerel halkın yaşam tarzı üzerinde oluşacak olumsuz etkiler en aza indirgenmelidir.

2.3 Koruma, yorum ve turizm geliştirme projeleri söz konusu yerin kültürel değerlerinin özel, fakat genellikle karmaşık veya çatışan yönlerinin çok iyi anlaşılması üzerine kurulmalıdır. Bu değerlerin anlaşılması ve takdir görmesi yönünde bir gelişme sağlamak için, araştırma ve danışma süreçlerinin sürdürülmesi önemlidir.

2.4 Kültür varlığı değeri taşıyan yerlerin ve koleksiyonların özgünlüğünün korunması önemlidir. Bu onların geçmişten kalan maddi varlıkları, barındırdıkları anılar ve soyut geleneklerinde anlatım bulan kültürel önemlerinin temel bileşenidir. Kültürel mirasın daha iyi anlaşılmasına ve değerlendirilmesine katkıda bulunmak için hazırlanan programlar tarihi alanların ve kültürel deneyimlerin özgünlüğü açıklamalı ve yorumlamalıdır.

2.5 Turizmi geliştirme ve altyapı projeleri kültür mirası alanlarının estetik, sosyal ve kültürel boyutlarını, doğal ve kültürel peyzaj değerlerini, biyolojik çeşitlilik özelliklerini ve daha geniş ölçekte görsel çerçevesini dikkate almalıdır. Yerel malzeme kullanımı tercih edilmeli, yerel mimari üsluplar veya sivil mimari gelenekleri gözetilmelidir.

2.6 Kültürel alanların turizme açılmasından önce, yönetim planları yapılarak, kaynağın doğal ve kültürel değerleri saptanmalıdır. Daha sonra, özellikle artan ziyaretçi sayısının yerin fiziksel özellikleri, bütünlüğü, ekolojisi, biyolojik çeşitliliği, yerel erişilebilirlik, ulaşım sistemleri ve ev sahibi topluluğun sosyal, ekonomik ve kültürel esenliği üzerinde

yaratacağı değişimin kabul edilebilir sınırları belirlenmelidir. Eđer olası değişim kabul edilen sınırı aşıyorsa, öneri proje gözden geçirilmelidir.

2.7 Turizm faaliyetlerinin ve gelişiminin belirtilen yer veya topluluk üzerindeki etkilerini değerlendirmek üzere, sürekli izleme programları oluşturulmalıdır.

İlke 3

Kültür Mirası Alanları için yapılan Koruma ve Turizm Planlaması, ziyaretçi deneyiminin kayda değer, memnun edici ve keyifli olmasını sağlamalıdır.

3.1 Koruma ve turizm programları ziyaretçinin değerli kültürel özelliklerini anlamasını ve koruma gerekliliğini kavramasını sağlayacak biçimde, üst düzeyde bilgi sunmalı, ziyaretçinin hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamalıdır.

3.2 Ziyaretçiler, istedikleri takdirde, alanı kendi tercih ettikleri hızda dolaşabilmelidir. Alanın bütünlüğü ve fiziksel yapısı, doğal ve kültürel özellikleri üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek için özel dolaşım rotaları belirlenmesi gerekebilir.

3.3 Dini alanların, tören ve geleneklerin kutsallığına saygı gösterilmesi alan yöneticileri, karar vericiler, plancılar ve turizm operatörleri için önemli bir konudur. Ziyaretçilerin ev sahibi topluluğun değerlerine ve yaşam tarzına saygı gösteren, hırsızlık ve kaçakçılık gibi olaylardan uzak duran, sorumlu bir tavır içinde olmaları, tekrar geldiklerinde dostça karşılanabilecek, saygı gören misafirler gibi davranmaları desteklenmelidir.

3.4 Turizm etkinlikleri için yapılacak planlama ziyaretçileri memnun edecek konfor, güvenlik ve sağlık koşulları sunmalı; ancak bunlar alanın önemli fiziksel veya ekolojik özelliklerini olumsuz yönde etkilememelidir.

İlke 4

Ev sahibi topluluklar ve yerli halk koruma ve turizm için yapılacak planlamaya katılmalıdır.

4.1 Bölgesel ve yerel düzeyde, ev sahibi topluluğun, mülk sahiplerinin ve ilgili yerel halkların kendi toprakları ve bölgenin önemli yerleri üzerindeki hak ve menfaatleri saygı görmelidir. Yerli halk kendi kültürel kaynaklarının, kültürel eylemlerinin ve çağdaş ifadelerinin turizm çerçevesinde tesbiti, korunması, yönetimi, sunumu ve yorumlanmasının planlanması sürecinde, hedef, strateji, politika ve protokollerin belirlenmesinde yer almalıdır.

4.2 Belirli bir yer veya bölgenin kültür mirası evrensel bir boyuta sahip olsa da, bazı toplulukların veya yerel halkın ihtiyaçlarına, belirli kültürel uygulamalara, bilgiye, inançlara, etkinliklere, nesnelere veya alanlara erişimi kısıtlama veya kendi yönetme isteklerine saygı gösterilmelidir.

İlke 5

Turizm ve koruma etkinlikleri ev sahibi topluluğa yarar sağlamalıdır.

5.1 Karar vericiler turizm yararlarının ülkeler veya bölgeler arasında eşit biçimde dağıtılmasını sağlayacak, sosyo-ekonomik düzeyi geliştirecek ve gerekli yerlerde yoksullukla savaşa katkıda bulunacak önlemler geliştirmelidir.

5.2 Koruma yönetimi ve turizm etkinlikleri yerel halkın kadın ve erkeklerine her düzeyde eğitim ve öğretim, tam zamanlı iş olanakları sağlayarak, hakça dağıtılan ekonomik, sosyal ve kültürel yararlar sunmalıdır.

5.3 Tarihi yerler için hazırlanan turizm programlarından elde edilen gelirlerden önemli bir kısmı o yerlerin doğal ve kültürel çerçevelerini de kapsayacak koruma ve sunuş çalışmalarına ayrılmalıdır. Ziyaretçiler gelirlerin ne şekilde kullanıldığı konusunda, mümkün olduğunca, bilgilendirilmelidir.

5.4 Turizm programları rehber ve çevirmenlerin yerel halktan seçilerek eğitilmelerini teşvik etmeli; böylece yerel halkın yeteneklerinin kendi kültürel değerlerini sunmak ve yorumlamak yönünde geliştirilmesini desteklemelidir.

5.5 Yerel halk için hazırlanacak kültürel miras yorumlama ve eğitim programları yerel yorumcuların katılımını desteklemelidir. Programlar yerel kültürel miras hakkındaki bilgiyi ve ona duyulan saygıyı arttırmalı, yerel halkın kültürel mirasın bakımı ve korunması konusunda doğrudan ilgilenmesini cesaretlendirmelidir.

5.6 Koruma yönetimi ve turizm programları karar vericiler, plancılar, araştırmacılar, tasarımcılar, mimarlar, yorumcular, korumacılar ve turizm operatörlerine yönelik eğitim ve alıştırma fırsatları sunmalıdır. Katılımcılar meslekdaşlarının zaman zaman karşılaştıkları karmaşık konuları, fırsatları ve sorunları anlamak ve çözümlmek konusunda cesaretlendirilmelidir.

İlke 6

Turizm teşvik programları Doğal ve Kültürel Miras değerlerini korumalı ve geliştirmelidir.

6.1. Turizm tanıtma programları gerçekçi beklentiler yaratmalı ve alanı ziyaret etmeyi düşünenlere söz konusu yerin ve ev sahibi topluluğun kültürel miras değerleri hakkında bilgi vermeli, böylece ziyaretçilerin alanda uygun şekilde davranmaları sağlanmalıdır.

6.2. Kültür mirası değeri taşıyan yerler ve önemli koleksiyonların özgünlüklerinin korunması ve ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesi amacıyla, tanıtım ve yönetim faaliyetleri, ziyaretçi sayısında dalgalanmaları önleyecek ve aşırı sayıda ziyaretçinin bir arada olmasını engelleyecek biçimde yürütülmelidir.

6.3 Turizm tanıtma programları, ziyaretçileri bölgenin veya yörenin doğal ve kültürel özelliklerini daha kapsamlı olarak tanımaya teşvik ederek, turizmin sağladığı yararların geniş bir alana yayılmasını sağlamalı ve daha popüler yerler üzerindeki baskıyı azaltmalıdır.

6.4 Yerel elişleri ve diğer ürünlerin tanıtımı, dağıtılması ve satışı ile yerel topluluğa uygun bir sosyal ve ekonomik kazanç sağlanırken, kültürel bütünlüklerinin bozulmaması güvence altına alınmalıdır.

Çeviri: Z. Ahunbay, 2011